

Смітюх А.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та господарського права
Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова

НЕЗАЛЕЖНІ ДИРЕКТОРИ (НЕЗАЛЕЖНІ ЧЛЕНИ НАГЛЯДОВИХ РАД) ТА ПУБЛІЧНІ ІНТЕРЕСИ

Відповідно до ч. 1 ст. 53-1 Закону України «Про акціонерні товариства», незалежний директор – це член наглядової ради, на якого відсутній будь-який вплив із боку інших осіб у процесі прийняття ним рішень [1]. Незалежні директори обираються до наглядових рад АТ, корпоративних підприємств із державною часткою, що перевищує 50%, державних та комунальних унітарних підприємств.

У наглядових радах корпоративних підприємств із державною часткою, що перевищує 50%, державних та комунальних унітарних підприємств незалежні директори повинні становити більшість, при цьому вони не можуть бути державними службовцями або представниками держави та самостійно визначаються щодо голосування з усіх питань порядку денного засідань наглядової ради (ст. ст. 11-2 – 11-3 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» [2]). Таким чином, безпосереднє управління об'єктами державної власності доручається особам, які не представляють державу й які приймають рішення самостійно. Головою наглядової ради корпоративного підприємства з контрольною державною часткою обирається будь-який член наглядової ради.

Цей підхід був запроваджений Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

управління об'єктами державної та комунальної власності» від 02.06.2016 № 1405-VIII [3] та є протилежним попередньому підходу, який реалізовувався у 2012–2016 рр. відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення управління об'єктами державної власності» від 13.03.2012 № 4498-VI: головою наглядової ради корпоративного підприємства з контрольною часткою держави у статутному капіталі обирався представник ФДМУ або уповноваженого органу управління, а члени наглядової ради, що представляють інтереси держави, голосували відповідно до наданих ФДМУ або уповноваженим органом управління завдань щодо голосування [4].

Отже, попередній підхід базувався на ідеї, відповідно до якої наглядова рада корпоративного підприємства, створеного переважно на державній власності, очолюється представником держави, при цьому державний орган, що управляє контрольною часткою як мажоритарний учасник, був покликаний реалізовувати певну концепцію розвитку кожного такого корпоративного підприємства через своїх контрольованих представників.

Чинний підхід базується на ідеї, відповідно до якої державний орган, що управляє контрольним пакетом або підприємством як таким, має вплив на діяльність наглядової ради лише в момент обрання незалежних директорів, які не є його представниками, і не може впливати на прийняття ними рішень. Виправданням цього підходу декларується незалежність членів наглядової ради від впливу будь-яких осіб, але аналіз законодавства дає змогу зробити висновок, що йдеться про відсутність статусу представника держави та відсутність історії співпраці з корпоративним підприємством та пов'язаними з ним особами, що, напевно, розглядається авторами концепції як певні чесноти.

Втім, те, що незалежний директор виявляється повністю сторонньою щодо підприємства особою, не означає, що ця особа є незалежною від третіх, не пов'язаних із підприємством осіб, і буде діяти в інтересах заснованого на державній власності підприємства, а не в інтересах таких третіх осіб (якими можуть виявитися, зокрема, конкуренти підприємства). Відсутність зв'язків із підприємством та незалежність від його власника жодним чином не гарантує якісного виконання обов'язків незалежним директором; окрім того, його співпраця з підприємством обмежується кількома роками, отже, така особа є «временщиком» за визначенням і довгострокові інтереси підприємства як триваючого проєкту не можуть бути для нього цікавими.

Цей підхід є дискримінаційним щодо державних органів та органів місцевого самоврядування як учасників підприємства, оскільки вони позбавляються правових можливостей, якими наділені учасники корпоративних підприємств – фізичні особи та юридичні особи, засновані на приватній власності. Як наслідок, держава та територіальна громада як суб'єкти певного публічного майнового інтересу не мають засобів ефективного контролю над діяльністю наглядової ради як органу стратегічного керівництва підприємством, заснованим на відповідній формі публічної власності (державній чи комунальній), а незалежні директори отримують імунітет від утручання в їхню діяльність.

Можна дискутувати щодо необхідності збереження корпоративних паїв (акцій, часток) у державній чи комунальній власності та наявності або відсутності необхідності приватизації унітарних державних чи комунальних підприємств, але поки ці суб'єкти засновані повністю (або переважно) на майні, що перебуває у державній чи комунальній власності, державу та територіальні громади як суб'єктів публічних інтересів в особі відповідних органів треба наді-

лити правовими можливостями ефективного впливу на наглядові ради відповідних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI (зі змін. та доп.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/514-17>.
2. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V (зі змін. та доп.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності: Закон України від 02.06.2016 № 1405-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-19>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення управління об'єктами державної власності: Закон України від 13.03.2012 № 4498-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4498-17>.